

Deltabijeenkomst position paper water en bodem sturend

Verslag Deltabijeenkomst 12 december 2023

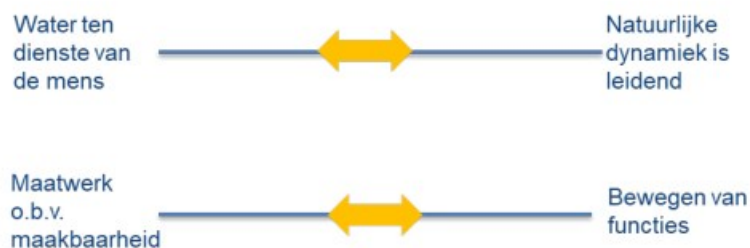
Plaats: AB zaal waterschap Drents Overijsselse Delta in Zwolle

A. Introductie

In de Deltabijeenkomst hebben wij het gesprek gevoerd over vraagstukken die bepalend zijn voor de positionering van het waterschap wat betreft *water en bodem sturend*. Het gesprek is in het eerste deel van de bijeenkomst gevoerd in vier groepjes. In het tweede deel is het gesprek plenair gevoerd op basis van de resultaten van het eerste deel en de positionering zoals gekozen door het dagelijks bestuur.

Vraag 1 In gesprek over positionering WDODelta

- Wat zijn argumenten en voorbeelden voor water ten dienste van de mens etc.?
- Kies een punt op de lijn waar jullie nu zitten?
- Kies een tweede punt waar jullie naar toe bewegen over 20 jaar?

Vraag 2 Welk kwadrant zal meer nadruk moeten krijgen richting de toekomst?

Vraag 3 Welke voorkeur heeft u voor het waterschap van de toekomst?

B. 4 Groepsgesprekken

Groep 1

Gesprek over de as *Water ten dienste van de mens* ↔ *Natuurlijke dynamiek is leidend*.

- Waar staan we nu en waar bewegen we naar toe over 20 jaar?
  - We bevinden ons nu links (*Water ten dienste van de mens*). Maar er zijn ook situaties waarbij we ons rond het midden van de schaal bevinden en natuurlijke dynamiek al redelijk leidend is.
  - Over 20 jaar zijn we het nagenoeg unaniem eens dat we naar rechts van het midden zijn opgeschoven en natuurlijke dynamiek veel meer dan nu leidend is. De snelheid van de beweging verschilde in de groep.
- Overwegingen voor maatwerk *op basis van maakbaarheid*.
  - Nederland is op maakbaarheid ingericht, het zit in onze cultuur. Dijkversterking zit ons in de genen. Waarom een andere benadering dan van bijvoorbeeld het hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)?
- Overwegingen voor *bewegen van functies*:
  - Welke keuze we ook maken, altijd zullen we het waterbeheer integraal benaderen. Drinkbaarheid, leefbaarheid, recreatie, veiligheid, economische belangen: alles is aan elkaar verbonden. We moeten op zoek naar de balans.
  - Natuur is in toenemende mate niet meer maakbaar. Wij hebben de natuur niet in de hand als mens. Wij mensen zijn onderdeel van een groter ecosysteem. De natuur volgen is het enige houdbare op lange termijn. Zorgen we nu niet voor de natuur, dan worden de problemen en kosten om die op te lossen, steeds groter op de langere termijn.
  - Om minder kwetsbaar te worden moeten we adaptief zijn, niet vechten met water maar meebuigen. Bijvoorbeeld woningen op andere plekken bouwen zodat woningen niet meer kunnen overstromen. Het moet robuuster op een andere schaal, waarbij we de realiteit van vandaag niet mogen vergeten.

Focus toekomstig waterbeheer

- De focus van het toekomstig waterbeheer schuift op naar de rechterkant van het kwadrant (transformeren)
- De meerderheid van de groep spreekt een voorkeur uit voor oplossingen op vlak van transformeren binnen eigen assets (kwadrant AT). De tweede voorkeur van de groep ligt in kwadrant RT, gevolgd door voorkeur voor kwadrant AA.

Welk kwadrant zal meer nadruk moeten krijgen richting de toekomst?

- De voorkeur gaat uit naar strategische positionering als waterschap dat oplossingen biedt voor ruimtelijke ontwikkelingen. Op afstand gevolgd door de positionering waarbij het waterschap bepaalt en reguleert waar het kan.

Groep 2

Gesprek over de as *Water ten dienste van de mens* ↔ *Natuurlijke dynamiek is leidend*.

- Waar staan we nu en waar bewegen we naar toe over 20 jaar?
  - Wij bevinden nu uiterst links op de schaal, maatwerk op basis van maakbaarheid.
  - Wij zien unaniem een verschuiving richting 'meer bewegen van functies'. De snelheid van de beweging verschilde in de groep.
- Algemene aandachtspunten bij de beweging
  - Belangrijk om duidelijkheid te geven aan de ruimtelijke ordening ten aanzien van waterschapsdoelen.
  - De urgentie is duidelijk geschetst. Een koerswijziging is noodzakelijk. De vraag is hoe snel en hoe ver. Voorzichtig zijn met concessies. Concessies doen creëert soms ook problemen.
  - Pas op met begrippen. Creëer geen tegenstellingen.
- Overwegingen voor *maatwerk op basis van maakbaarheid*.

- Waterbeheersing: daar zijn wij goed in. Zo optimaal mogelijk inzetten en maatwerk zo lang mogelijk vasthouden. Belangrijk voor landbouw en (nieuw) stedelijk gebied.
- Niet ten koste van alles vasthouden aan onvermijdelijke situaties. Wel dingen opofferen (natuur en landbouw) om te kunnen bouwen. De meest scherpe probleemgevallen verplaatsen lost ook grote problemen op.
- Overwegingen voor *bewegen van functies*:
  - Functies moeten accepteren dat alles niet optimaal kan blijven. Een verhaal daarbij helpt. Of een lange termijn visie, bijvoorbeeld bouwen op droog land.
  - De technische maakbaarheid kan blijven. Maar als technisch oplossen onbetaalbaar wordt, is dat onhaalbaar. Daar moeten we realistisch in zijn.

Groepsgesprek over positie van het waterschap.

- WDO Delta is nu vooral actief in de linkerhelft van het kwadrant. Traditioneel linksonder (AA), maar tegenwoordig meer linksboven in het kwadrant (AR). De genoemde voorbeelden vinden wij heel herkenbaar voor het huidige werken. We zien ook de inzet aan de rechterhelft, met name rechtsonder, in de zin van vergroten van de efficiëntie.
- Wij verwachten dat bij oplopende kosten de focus op kostenbeheersing steeds groter wordt. Wij verwachten dat wij die met inzet van slimmere technieken kunnen bereiken. De beweging gaat dan van AR via AA naar AT.
- De koningin zouden wij vlak onder het midden van de het kwadrant plaatsen, richting de A van asset.
- Het kwadrant rechtsboven voelt niet goed. Liever geen veiligheidslandschappen want water wil je buiten houden. Wat het kwadrant inhield was niet geheel duidelijk.

Groepsgesprek over de toekomstige rol van het waterschap.

- Het waterschap is overduidelijk de kennisautoriteit water. Het waterschap weet hoe het zit en kan kennis leveren. De dame positioneren we in het kennis-kwadrant.
- De groep ziet WDO Delta graag proactief in het ruimtelijk domein optreden. Maar tot een zeker niveau. Wij gaan niet over de ruimtelijke ordening.
- Een regulerende rol wordt door een deel van de groep als belangrijke rol gezien. Duidelijkheid bieden. Vanuit onze kennisrol kunnen wij bepalen waar ontwikkelingen mogelijk zijn.

Groep 3

Gesprek over de as *Maatwerk o.b.v. maakbaarheid* ↔ *bewegen van functies*.

- Het klimaat verandert. De wereld verandert. Nederland zal (voor een deel) moeten worden heringericht. Hoewel er altijd een zekere mate van maakbaarheid zal blijven, moeten we meer bewegen, ook om het maakbaar te houden.
- Wat wordt onze rol ten opzichte van andere overheden? Welke kant willen we op? Wat kan waar? Het ideaalbeeld is misschien om functies te verplaatsen. Maar dat kan niet zomaar. Het is niet (alleen) aan het waterschap: we zijn (nog) geen ruimtelijke ordenaars. De rol van het waterschap is die van waterautoriteit: we moeten vertellen wat water doet met de bodem en functies. We moeten het verhaal vertellen, veel doen aan bewustwording bij burgers en overheden. Van daaruit hebben/krijgen we invloed.
- Het 'is' dus beide: we kunnen maakbaarheid niet zomaar opgeven, maar kunnen niet meer alles faciliteren. Maar of we zienswijzen tegen andere overheden gaan indienen is nog de vraag.

Groepsgesprek over positie van het waterschap.

- De strategische positionering kan per gebied verschillen.
- Er is ook een verschil tussen de huidige situatie en toekomstige ontwikkelingen.
- We werken nu voornamelijk vanuit de linkerkant en dan met name linksonder, maar zullen meer naar rechtsboven bewegen, in ieder geval daar waar het gaat om nieuwe ontwikkelingen. Dat kwadrant zal richting de toekomst meer nadruk moeten krijgen.
- Voor de bestaande situatie (en in gerealiseerde projecten) zul je altijd vanuit linksonder werken.
- De positie is dus ergens midden in de bovenste helft en dan, afhankelijk van het gebied, meer in de rechter- of in de linkerbovenhoek.

Groepsgesprek over de rol van het waterschap.

- Hoe groot is de broek die het waterschap durft aan te trekken? Moet het waterschap meer bevoegdheden krijgen? Moet de watertoets heringevoerd worden? Het kwadrant dat meer de nadruk zal moeten krijgen richting de toekomst is het bovenste (kennis). Van daaruit zal er invloed ontstaan op het rechter kwadrant (bepalen en reguleren).
- Door meer naar buiten te treden (andere overheden en burgers) dragen wij ons verhaal uit, kunnen er meer dwarsverbanden worden gelegd en ontstaan er kansen voor integraal werken.
- De kwadranten links en onder hebben een vrij hoog gehalte 'u vraagt wij draaien', waarbij we geen invloed hebben op wat er gebeurt, maar meer als een uitvoeringsorgaan van een andere overheid functioneren. Hier kiezen we als waterautoriteit bewust niet voor.

Groep 4

Gesprek over de as *Water ten dienste van de mens* ↔ *Natuurlijke dynamiek is leidend*.

Ten dienste van de mens:

- Niet bouwen op drijfzand, op plaatsen waar dat niet verstandig is.
- We willen droge voeten houden waar dat nodig is.
- Beschermen van het bestaande is belangrijk, je kunt niet zomaar opeens anders gaan doen.
- Vaarbaarheid van de kanalen blijft ook in de toekomst belangrijk.
- Onze kerntaak is voldoende water in droge tijden en goede afvoer in natte tijden. Dat moet ons vertrekpunt zijn.
- De natuur is veerkrachtig en kan zich wel aanpassen.
- Natuurlijke dynamiek helemaal teruggeven is niet realistisch. We wonen in een Delta, hebben Nederland ingericht en willen dat niet allemaal opgeven.
- De mens moet centraal staan, daarom functie volgt peil

Natuurlijke dynamiek is leidend:

- Op korte termijn misschien niet zoveel te bereiden, maar natuurlijke dynamiek volgen zal op langere termijn wellicht (op termijn) kostenverlagend zijn.
- Natuur en natuurlijke dynamiek is belangrijk, maar uiteindelijk staat dit ook ten dienste van de mens.
- Wat we nodig hebben is meer inzicht op grote lange termijn ontwikkelingen als basis voor besluiten.
- Ons motto: "WDO Delta ziet, volgt en intervenueert".
- Natuurlijke dynamiek moet leidend zijn, we moeten niet willen vechten tegen de natuur, kan ook op termijn kostenverlagend zijn.
- Klimaatadaptatie betekent in ieder geval dat we weten wanneer en hoeveel water en valt.
- Kan best noodzakelijk zijn vanuit praktische overwegingen of vanuit kostenplaatjes dat we bepaalde gebieden niet meer kunnen of willen faciliteren.

Gesprek over de as *Maatwerk o.b.v. maakbaarheid* ↔ *bewegen van functies*.

Maatwerk op basis van maakbaarheid:

- Centrale punt is toch vooral woningbouw, waar gaan we bouwen voor de toekomst? Met deze ruimtelijke keuzes leggen we ons voor jaren vast, doorwerking voor de zeer lange termijn.
- Maakbaarheidsdenken is vooral korte termijn denken. Wat nodig is om verder vooruit te kijken.
- Als je dan toch wilt bouwen op plaatsen waar dat niet verstandig is, dan zijn de consequenties ook voor jou, los het dan zelf op.

Bewegen van functies

- Deze beweging is belangrijk en noodzakelijk om de kosten binnen de perken houden.
- Wat we ons wel moeten afvragen voor de lange termijn: in welke mate kunnen we het (nog) beïnvloeden?
- Beweging van functies kan best betekenen dat we delen van het gebied opnieuw inrichten, kan leiden tot ruilverkavelingen en bedrijfsverplaatsingen.
- Nu nog een boerderij in de uiterwaarden willen bouwen (Olst) is niet zo'n goed voorbeeld.

- Niet te klein in postzegels denken, we moeten meer vanuit een breder perspectief gaan werken.
- Veel meer dan in het verleden duidelijke keuzes maken. Bijvoorbeeld waar gaan we bouwen en waar zeker niet bouwen?
- Wat is de lange termijn, is dat 50 jaar? Belangrijk voor dit tijdsaspect is de vraag in welke mate sturing op nieuwe ontwikkelingen nog mogelijk is. We willen niet alle ruimtelijke procedures opeens stilleggen.

Groepsgesprek over positie van het waterschap in de matrix.

Beweging in de matrix (AA, AT, RA, RT): naar RA: 2 deelnemers en naar RT: 4 deelnemers.

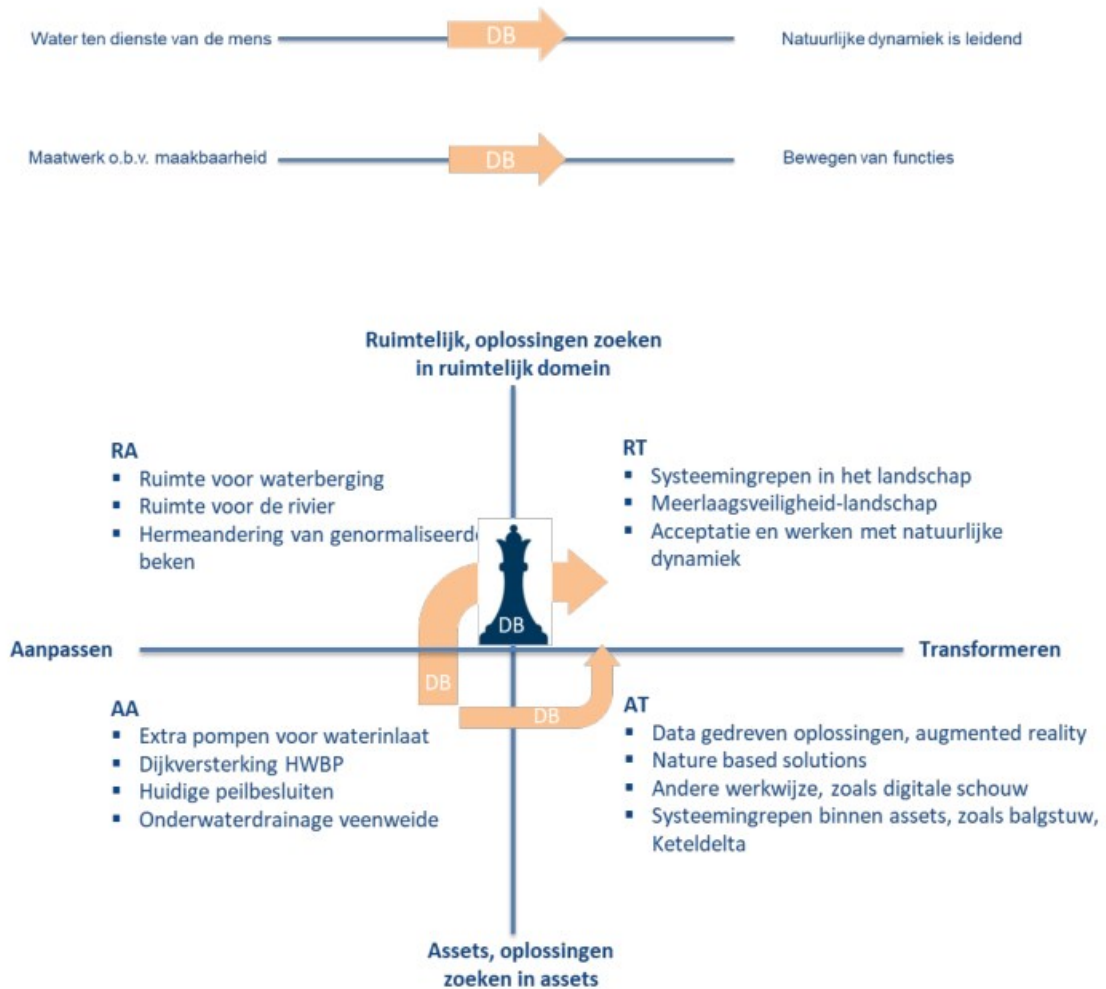
- Kijken we naar onze huidige positie nu, het is wel duidelijk dat de mens daar centraal staat..
- Veiligheid staat voor ons altijd voorop. Daar betekent het in ieder geval dat de mens centraal moet blijven staan.
- Verschil maken tussen wat er nu is en nieuw, nieuwe ontwikkelingen versus bestaand dat maakt verschil.
- Natuurlijke dynamiek niet teruggeven, is niet realistisch. We weten niet eens hoe die natuurlijke dynamiek er uit zou moeten zien of kijken daar verschillend naar. Wel meer kijken naar het behoud van ons water- en bodemsysteem.
- Zorg voor een goede balans tussen enerzijds meer dwingend zijn en aan de andere kant consensus en overeenstemming zoeken.
- Als je helemaal rechtsboven gaat zitten kan de consequentie zijn dat je bepaalde gebieden niet langer faciliteert. Da moeten we dan ook willen accepteren.
- Voor de beweging in de matrix is vooral de termijn die geldt is bepalend. Je kunt niet van de enen op de andere dag alles rechtsboven doen.
- Investeer slim!

Groepsgesprek over de toekomstige rol van het waterschap.

- Unaniem: waterschap bepaalt en reguleert waar het kan. Dat betekent dat we veel meer dwingend aanwezig moeten zijn. Meer sturen vanuit onze kennis en door onze verordeningen scherper neer te zetten.
- Beïnvloeden moet gebeuren op het juiste niveau. Dus niet alleen in de regio, maar ook vooral landelijk via de Unie van Waterschappen en de ministeries.
- Vooral alert zijn op de juiste keuzes bij nieuwe ontwikkelingen en daar nu al mee beginnen.
- Ook flink zijn en durven zeggen dat we bepaalde nieuwe ontwikkelingen niet faciliteren. Dat water en bodem niet langer altijd de functies volgen die worden bedacht.

C. Gesprek binnen Dagelijks Bestuur ter voorbereiding op deze bijeenkomst

Ter voorbereiding op deze Deltabijeenkomst heeft het DB het gesprek gevoerd over dezelfde stellingen die in de Deltabijeenkomst voorliggen. De uitkomst van die oefening is gedeeld in de Deltabijeenkomst.

Waterschap als kennisautoriteit vanuit principe Niet Afwentelen op toekomstige generaties.

D. Plenair gesprek

Algemeen:

1. De urgentie en de noodzaak om in de position paper een andere kijk op het waterbeheer neer te zetten wordt breed gedeeld.
2. Niet polariseren met begrip "afwentelen", is een negatief begrip. Functies hangen samen en kunnen elkaar ook versterken.
3. Moeten we wel het begrip afwentelen gebruiken. Dit werkt polariserend en is niet wenselijk. Het lijkt dan een onderhandeling waarbij de oorzaak buiten zichzelf wordt gelegd. Niet afwentelen als startpunt van gesprek, waarbij we de termen als 'samenhang' en 'samen oplossen' gebruiken. Niet redeneren vanuit belangen, maar een andere manier van werken. Op een andere manier met elkaar leren omgaan, vraagt andere wijze van denken.
4. Last van definities. We praten veel over begrippen die niet altijd duidelijk zijn en we bedoelen het verschillend. Bijvoorbeeld: wat is afwentelen? wat is natuurlijke dynamiek? In de position paper de begrippen goed uitleggen.
5. M.b.t. het element tijd in veranderend waterbeheer. AB is heel duidelijk unaniem: maak verschil tussen bestaande en nieuwe ontwikkelingen. Voor nieuwe ontwikkelingen een goed transitie pad uitwerken.
6. "Ik schrok van deze fasering, van het woord fasering, fout woord, geeft de indruk dat de urgentie er niet is..."
7. Mooi werkatelier om te ontdekken dat we best wel op één lijn zitten.

Beweging in de matrix:

1. Binnen de huidige systemen is momenteel gebonden, maak dus onderscheid tussen bestaand en nieuw. Bij nieuwe ontwikkelingen voorkomen dat we keuzes maken die niet toekomstbestendig zijn of die leiden tot hoge kosten, dus morgen al beginnen om deze meer te gaan sturen vanuit water- en bodemsystemen. Maar ook kijken wat we kunnen doen in bestaande situaties.
2. Niet afwentelen in de stad, daar is al flink gas op gegeven de laatste jaren.
3. Afwentelen is niet wenselijk. Als je duidelijk bent, dan breng je iets in beweging dat je zelf ook iets moet gaan doen.
4. Afwentelen: alle functies zijn met elkaar verbonden, als er één element ontbreekt dan wordt het lastig. Bekijk het dus vooral in samenhang.
5. Maak onderscheid tussen bestaande situaties en nieuwe situaties. Voor nieuwe ontwikkelingen kan het pijltje meer naar rechtsboven.
6. De matrix is toch wel de centrale figuur waar het gesprek om draait. Het plaatje van bewegen van functies verbeeldt mooi hoe het kan: alle functies zijn verbonden. Verandering bij de één hebben effect op de balans en daarmee op de ander.
7. Niet vergeten dat we met techniek en innovaties ook veel kunnen oplossen (AT).
8. Richting in de matrix: zeker meer water en bodem sturend (ruimtelijk). Als je dat goed doet, dan heb je de andere kwadranten (AA, AT en in zekere zin ook RA) minder nodig.

Rol van het waterschap:

1. We hebben een verandering. Die moeten we uitleggen, wij moeten ons opnieuw verhouden tot onze omgeving. Dat kunnen wij, want wij hebben de kennis. Daarbij zijn wij geen uitvoerend orgaan, maar gelijkwaardige partner. Bij AB was een gedeeld beeld: 'wij reguleren, zonder dat het onze rol is'. Dat vraagt ook een aanpassing van onze verordening.
2. Soms zijn mensen zich niet eens bewust dat ze afwentelen. Hier ligt een rol voor het waterschap, moeten wij dus goed gaan uitleggen. In Den Haag, maar ook op scholen, in het onderwijs, communicatie. Voorbeeld groep jonge architecten die enthousiast zijn om op creatieve manieren keuzes te maken.
3. We moeten het wel met elkaar doen. Ga het gesprek aan, durf er op te vertrouwen dat we eruit komen.
4. In gesprek gaan. Let wel: mensen die goed zijn in onderhandelen leggen de last neer bij derden.
5. Grote opgaven moeten we met elkaar oplossen.
6. Voorbeelden van kaderdenkers. We moeten juist creatief anders gaan denken, bijvoorbeeld zoals met de Keteldelta gebeurt.
7. Vooral op gebied van kennis en gebiedsaanpak rol gaan invullen.

8. Invloed op reguleren, ook als dat niet strikt je taak is.
9. Niet meer "anderen bepalen en wij volgen wel".
10. Via de Unie meer invloed hebben, moet vooral van boven komen.
11. Zet met de position paper hoog in, wel mogelijk 10 jaar lang ellende, maar misschien dat ze dan een keer luisteren.
12. Onderzoek welke instrumenten we kunnen inzetten, bijvoorbeeld aan het aanscherpen van de waterverordening.

E. Afsluiting en aandachtspunten voor het position paper

1. De position paper is geen voortzetting van de watervisie (NK: op basis van de position paper wellicht de watervisie aanpassen).
2. Na de position paper volgt een uitwerkingsnotitie (NK).
3. Dank voor deze bijeenkomst en het zo goed betrekken van het algemeen bestuur.
4. Veel succes met de uitwerking tot de position paper.

F. Lijst van gebruikte begrippen

<i>Adaptatie</i>	Aanpassing, in geval van de position paper aanpassing aan een veranderd klimaat.
<i>Afwentelen</i>	Een drukkende last op een ander overdragen, bijvoorbeeld in tijd, ruimte of organisatie. In het waterbeheer gaat het bijvoorbeeld om bovenstrooms gebied dat bij snelle afvoer haar water afwentelt naar een lager gelegen benedenstrooms gebied, wat daar kan leiden tot wateroverlast.
<i>Asset</i>	Objecten en goederen in eigendom of beheer van het waterschap, zoals een watergang, waterbergingsgebied, dijk of gemaal.
<i>Ecosysteem</i>	Natuurlijk systeem dat bestaat uit de organismen die in een bepaald gebied voorkomen.
<i>Functies</i>	Bepaald gebruik dat leidt tot een bepaalde inrichting van de fysieke omgeving, waaronder het watersysteem. Voorbeelden van functies zijn natuur, landbouw, wonen en bedrijventerreinen.
<i>Klimaatrobuust</i>	Ruimtelijke inrichting die de effecten van klimaatverandering kan opvangen.
<i>Matrix</i>	Schematische weergave waarbij in geval van de position paper in vier kwadranten de mogelijke ontwikkelingsrichtingen voor het toekomstig waterbeheer wordt gepresenteerd.
<i>Maakbaarheid</i>	De mate waarin iets gerealiseerd kan worden tegen acceptabele kosten.
<i>Natuurlijke dynamiek</i>	Gedrag van het fysiek water- en bodem systeem zonder ingrijpen van de mens.
<i>Position paper water en bodem sturend</i>	Document dat inzicht verschaft over de positie van het waterschap ten aanzien van ruimtelijke inrichting op de langere termijn.
<i>Ruimtelijk domein</i>	Breed werkveld waar de fysieke leefomgeving centraal staat.

<i>Transformatie</i>	Omzetting naar een andere vorm, fundamentele ingrijpende verandering.
Water en bodem sturend	Ruimtelijke ontwikkelingen optimaal laten aansluiten bij de natuurlijke kenmerken van water- en bodemsystemen (ministerie van I&W, mei 2022)
Watertoets	Instrument dat waterhuishoudkundige belangen expliciet en evenwichtig laat meewegen bij het opstellen van ruimtelijke plannen en besluiten.
Waterveiligheidslandschap	Inrichting van een gebied waarbij waterveiligheid wordt benaderd vanuit laag 2 van de meerlaagsveiligheid (ruimtelijke inrichting).